

Сенату Универзитета уметности у Београду
Наставно-уметничко-научном Већу Факултета музичке уметности

ИЗВЕШТАЈ Комисије за оцену и одбрану докторског уметничког пројекта САЊЕ СТАНКОВИЋ, под насловом „Интерпретативни приступ прелидима Сергеја Рахмањинова“

Комисија за оцену и одбрану докторског уметничког пројекта, која је именована на седници Наставно – уметничко – научног већа Факултета музичке уметности, одржаној 4. новембра 2015. године, у саставу: мр Дејан Синадиновић, ред. проф; мр Лидија Станковић, ред. проф, мр Биљана Горуновић, ред. проф. Академије уметности у Новом Саду, мр Александар Сердар, ред. проф и др ум. Маја Рајковић , ред. проф – Наставно-уметничко-научном већу Факултета музичке уметности, проучила је писани део докторског уметничког пројекта под насловом „Интерпретативни приступ прелидима Сергеја Рахмањинова“ Сање Станковић и на основу заједничког увида у садржај текста уметничког пројекта и јавне презентације у форми реситала, подноси Научно – уметничко – научном већу Факултета музичке уметности у Београду и Сенату Универзитета уметности у Београду следећи

ИЗВЕШТАЈ

БИОГРАФСКИ ПОДАЦИ

Сања Станковић је рођена 26.07.1987. године у Београду, где је започела учење клавира у класи проф. Љерке Вукелја у музичкој школи „Станислав Бинички“. Своје музичко школовање наставља у музичкој школи „Јосип Славенски“ у класи проф. Олге и Александра Бауера. Усавршавала се на мајсторским курсевима клавира проф. Жака Рувијеа 2004. године у Београду, и проф. Арба Валдме 2005. године у Хајделбергу. Похађала је и мајсторске курсеве камерне музике код проф. Лидије Бизјак и Стефана Миленковића 2008. године. Основне студије клавира завршава на Факултету музичке уметности у Београду 2010. године у класи проф. Невене Поповић, са оценом 10 из главног предмета. Тренутно је студент завршне године докторских студија у класи проф. Невене Поповић.

Сања Станковић је освајала бројне награде на клавирским такмичењима од којих су најзначајније:

- Прва награда (95 поена) на отвореном клавирском такмичењу музичке школе „Јосип Славенски“ 1998. године.
- Друга награда на Републичком такмичењу студената и ученика музичких школа Србије у трећој категорији 2001. године
- Прва награда (100 поена) на пијанистичком такмичењу „Променада музичких талената Србије“ 2004. године у Београду.
- Прва награда (99,6 поена) на пијанистичком такмичењу „Променада музичких талената Србије“ 2005. године у Београду.
- Прва награда на II међународном пијанистичком такмичењу „Меморијал Вучковић“ 2005. године у Београду.
- Друга награда на Републичком такмичењу ученика музичких и балетских школа Србије у петој категорији 2005. године.
- Трећа награда на међународном пијанистичком такмичењу „Петар Коњовић“ 2005. године у Београду.
- Прва награда у Г категорији на IX међународном пијанистичком такмичењу младих пијаниста у Нишу 2006. године.
- Прва награда у Д категорији на међународном пијанистичком такмичењу „Београдски подијум младих талента“ посвећеном Моцарту 2006. године.

Године 2008. Сања Станковић постаје стипендиста фонда за младе таленте републике Србије. Током похађања докторских студија, једно од најзначајнијих признања представља награда Факултета Музичке Уметности из фонда „Емил Хајек“ за најперспективнијег младог пијанисту 2010/2011. године која јој је омогућила наступ у центру лепих уметности „Гварнеријус“ и усавршавање на мајсторском курсу клавира интернационалне летње академије „ISA – International Summer Academy of the mdw – University of Music and Performing Arts Vienna“ 2013. године код реномираних пијаниста и педагога Маркуса Ширмера (Markus Schirmer) и Петера Франкла (Peter Frankl).

Сања Станковић је као солиста и члан камерних састава учесник бројних концертних манифестација у значајним салама Београда (Галерија САНУ, Галерија КНУ, Велика дворана КНУ, Сала Скупштине града), у бројним градовима у земљи и иностранству. Снимала је за Радио и ТВ Београд. У оквиру педагошког рада са ученицима у музичким школама „Даворин Јенко“, „Петар Коњовић“, „Стеван Мокрањац“ и „Коста Манојловић“ у периоду од 2009 – 2013, значајно је напоменути да су ученици Сање Станковић освојили 21 награду на музичким такмичењима. У репертоар солистичке и камерне музике која је јавно извођена на концертима и такмичењима, убрајају се:

- Наступи током ниже музичке школе (1996-2001): Ј. С. Бах: Менует бр. 1 у Ге – дуру, А. Гречанинов: „Прво цветање“ у Це–дуру, Д. Скарлати: Соната К. 380 у Е-дуру, Ј. С. Бах: Менует бр. 8 у а-молу, М. Клементи: I став сонатине оп. 36 бр. 4 у Еф-дуру, Р. Шуман: „Прва жалост“ бр. 16 у е-молу и „Песма косача“ бр. 18 у Це-дуру из циклуса „Албум за младе оп. 68“, В. А. Моцарт: I став сонате К. 309 у Це–дуру, Ф. Шопен: Постхумни валцер бр. 14 у е-молу, П. И. Чајковски: „Јун-Баркарола“ бр. 6 у ге-молу, из циклуса „Годишња доба“ оп. 37а, В. А. Моцарт: I став сонате К. 457 бр. 14 у це-молу Ј. С. Бах: двогласна инвенција у еф –молу, Алеманда, Сарабанда, Менует и трио из IV Француске свите у ха-молу, К. Черни: етиде оп. 299 бр. 37, 38 и 39 у Ас-дуру, Ге-дуру и Дес-дуру, Ј. Хајдн: Соната Хоб. XVI: 49 у у Ес–дуру, Ф. Шуберт: Емпромпти оп. 90 бр. 2 у Ес–дуру.

- Наступи током средње музичке школе (2001-2005): Ј. С. Бах: I став италијанског концерта у Еф-дуру, трогласна инвенција у це-молу, Л. В. Бетовен: Соната бр. 14 бр. 2 у Ге-дуру, К. Черни: Етиде оп. 740 бр. 15 и 24 у Ес-дуру и Ас-дуру, Ф. Шопен: Фантазија-емпромпти оп. 66 у цис-молу, Ј. С. Бах: прелудијум и fuga из I ДТК у е-молу, К. Черни етида оп. 299 бр. 4 у Бе-дуру, И. Мошелес: етида оп. 70 бр. 8 у ес-молу, М. Мошковски етиде оп. 72 бр. 1, 9 и 11 у Е-дуру, де-молу и Ас-дуру, В. А. Моцарт: Соната бр. 14 К. 457 у це-молу, Р. Шуман: Варијације на тему „ABEGG“ оп. 1 (3 варијације и финале), С. Прокофјев: Прелид у Це-дуру, Ј. С. Бах: Прелудијум и fuga из II ДТК у ха-молу, Л. В. Бетовен: II и III став „Moonlight“ сонате оп. 27 бр. 2 у цис-молу, Ф. Шопен: Етида оп. 10 бр. 5 у Гес-дуру, и „Харфна“ етида оп. 25 у Ас-дуру, Скерцо оп. 20 бр. 1 у ха-молу, Ф. Лист: VI Мађарска Рапсодија, К. Станковић – Варијације на тему „Што се боре мисли моје“, Ј. С. Бах: Прелудијум и fuga у Ас-дуру, В. А. Моцарт: Варијације у Де-дуру на менует (Duport) К. 573 (9 варијација), А. Скрјабин: поема оп. 32 у фис-дуру и етида оп. 8 бр. 12 у дис-молу, Ф. Шопен: Соната оп. 35 бр. 2 у бе-молу, С. Прокофјев: Прва соната оп. 1 бр. 1 у еф-молу.

- Наступи током основних студија (2005-2010): Ј. С. Бах: Прелудијум и fuga из I ДТК у бе-молу, Ј. Хајдн: Соната у Бе-дуру Хоб. XVI: 41, С. Прокофјев: Прва соната оп.1 бр. 1 у еф-молу, С. Рахмањин: Прелид оп. 23 бр. 4 у Де–дуру, етида-слика оп. 39 бр. 9 у Де-дуру, Ф. Шопен: Скерцо оп. 20 бр. 1 у ха-молу, В. А. Моцарт: I став сонате К. 284 у Де-дуру, Ф. Шопен: Етида оп. 10 бр. 4 у цис-молу, XII Мађарска рапсодија, И. Јевтић: „Danse suite“, Ј. С. Бах: Трио у Ге – дуру, С. Рахмањин: Први концерт оп. 1 бр. 1 у фис-молу, Ф. Шопен: Балада бр. 2 оп. 38 у Еф-дуру, Етида оп. 25 бр. 10 у ха-молу, А. Скрјабин: Поеме оп. 32 у Фис-дуру и Де-дуру, етида оп. 8 бр.12 у дис-молу, Е. Григ: III соната за виолину и клавир у це-молу оп. 45, С. Прокофјев: I став сонате за виолину и клавир оп. 94 бис бр. 2 у Де-дуру, К. Дебиси: Соната за виолину и клавир ЦД: 148; Л.140 у ге-молу, Ј. С. Бах: Прелудијум и fuga из II ДТК у А-дуру, Л. В. Бетовен: Соната оп. 31 бр. 3 у Ес-дуру, С. Прокофјев: VI соната оп. 82 у А-дуру, Ф. Лист: Концерт бр. 1 у Ес-дуру, С.124, Ј. С. Бах: Токата бр. 7 у е-молу, Л. В. Бетовен : „Waldstein“ соната оп. 53 у Це-

дуру, Р. Шуман: Симфонијске етиде оп. 13 (тема и 12 етида), С. Рахмањинов: Етида-слика оп. 39 бр. 3 у фис-молу.

- Наступи током докторских студија (2010-2013): Ф. Лист: „Dante“ соната бр. 7 из циклуса II године Ходочашћа, С. Рахмањинов: етиде-слике оп. 39 (бр. 1 у це-молу, бр. 2 у а-молу, бр. 3 у фис-молу, бр. 4 у ха-молу, бр. 5 у ес-молу, бр. 6 у а-молу, бр. 7 у це-молу, бр. 8 у де-молу, бр. 9 у Де-дуру), Бах-Бузони: Адађо у а-молу из Токате, Адађа и Фуге БЦ.Ј36 у Це-дуру, Ф. Шопен: Соната у бе-молу оп. 35 бр. 2, С. Рахмањинов: прелид оп. 3 бр. 2 у цис-молу, прелиди оп. 23: бр. 1 у фис-молу, бр. 4 у Де-дуру, бр. 5 у ге-молу, бр. 6 у Ес-дуру, бр. 10 у Гес-дуру, оп. 32: бр. 5 у Ге-дуру, бр. 12 у гис-молу.

Детаљна анализа докторског уметничког пројекта – јавне уметничке презентације и писаног рада

Анализа јавне уметничке презентације

Јавна уметничка презентација је одржана 26. априла 2016. године у 17 часова у великој сали ФМУ у Београду.

Интерпретација Сање Станковић, по својој садржајности, озбиљности и посвећености, нажалост **не задовољава** критеријуме у раду на експозицији музичког дела у оквирима докторских студија. У њеном свирању се поменути процес није до краја остварио на начин да у детаљима сугерише композиторову намеру и његов емотивни свет. У својој уметничко-истраживачкој акцији, Сања Станковић **није успела** да обухвати широку гаму интерпретативно-извођачког поступка, да би на тај начин у потпуности изашла у сусрет високо постављеним критеријумима највишег академског домена. Практични, или, лепше речено - концертантни део њеног докторског уметничког пројекта узео је форму реситала са следећим програмом:

Прелиди оп. 3 бр. 2, у цис-молу (Lento)

Прелиди оп. 23

1. фис-мол (Largo)
2. Бе-дур (Maestoso)
3. де-мол (Tempo di minuetto)
4. Де-дур (Adagio)

5. ге-мол (Alla marcia)
6. Ес-дур (Andante)
7. це-мол (Allegro)
8. Ас-дур (Allegro vivace)
9. ес –мол (Presto)
10. Гес-дур (Largo)

Прелиди оп. 32

1. Це-дур (Allegro vivace)
2. бе-мол (Allegretto)
3. Е-дур (Allegro vivace)
4. е-мол (Allegro con brio)
5. Ге-дур (Moderato)
6. еф-мол (Allegro appassionato)
7. Еф-дур (Moderato)
8. а-мол (Vivo)
9. А-дур (Allegro moderato)
10. ха-мол (Lento)
11. Ха-дур (Allegretto)
12. гис-мол (Allegro)
13. Дес-дур (Grave)

Кроз своје тумачење Прелида Сергеја Рахмањинова, Сања Станковић није успела да у довољној мери постигне постављени циљ. Кроз све тонске, карактерне, емотивне и алегоријске хроматике ових опуса, Сања се кретала без нарочитог ауторитета када је реч о разумевању карактера, колористике и стила у најширем смислу. Кроз свој извођачки наратив, Сања **није остварила** свој максимум када је реч о, за циљ постављеној уметничко-истраживачкој методологији. Не мењајући у довољној мери

драматургију из комада у комад, и безуспешно изражавајући разлике у њиховим карактерима, Сања Станковић није у довољној овладала овим грандиозним делом Рахмањиновљевог опуса. Њено свирање је у великој мери осујећено извесном индиферентношћу која имплицира и оскудну употребу пијанистичких средстава потребних за успешно презентовање Рахмањиновљеве музике. Сања Станковић ни на једном делу свог извођачког пута не доноси ексклузивитет у овако постављеној граници емотивног пражњења: то значи да она не располаже виталним извођачким елементима, на тај начин не допирући до значења Рахмањиновљеве партитуре. Овакав извођачки спецификум видимо као проблем у презентацији дела њене докторске тезе.

Анализа докторског уметничког пројекта – писаног рада

Предмет истраживања докторског уметничког пројекта колегинице Сање Станковић под називом „Интерпретативни приступ прелидима Сергеја Рахмањинова“ су ремек дела клавирске музике Сергеја Рахмањинова – 24 прелида обухваћена кроз три опуса: Прелид у цис-молу – оп. 3 бр. 2 (1892), 10 прелида – оп. 23 (1901–03) и 13 прелида – оп. 32 (1910), док практични део обухвата њихово интегрално извођење.

Колегиница Сања Станковић, у настојању да изгради лични интерпретативни приступ извођењу прелида Сергеја Рахмањинова, у теоријском делу докторског уметничког пројекта, истражује 24 прелида кроз структурну анализу која обухвата форму, хармонске, мелодијске и ритмичке карактеристике, као и анализу интерпретативних захтева, који се односе на педализацију, динамику, распоне и прсторед. Таква анализа је неопходна јер она обезбеђује не само боље разумевање нотног текста, већ истовремено осветљава и саму уметност композиционог процеса и уједно представља одскочну даску за формирање личне интерпретативне платформе.

У својој докторској дисертацији, Сања Станковић на свеобухватан начин анализира све виталне аспекте у приступу интерпретацији Рахмањиновљевих Прелида, и то методологијом која је требало да јој омогући прецизно тумачење предметних опуса, као и сагледавање и разумевање свестране личности Рахмањинова, што је такође неопходан услов у изградњи интерпретативне платформе. У свом докторату Сања кроз своје уметничко истраживање добро увиђа да је Рахмањинов у себи интегрисао врхунског пијанисту и композитора, тако да је вештине које је стекао као врхунски пијаниста користио да би у потпуности истражио изражајне могућности клавира као инструмента. У свом раду, поред осталог, наводи: *“Рахмањинов је велики мајстор клавира. У својим клавирским делима он је током времена изградио свој посебан клавирски стил створен на богатом искоришћавању свих звуковних могућности модерног инструмента, чему је свакако много допринела његова природна склоност ка оживљавању унутрашњих гласова у инструменталном ткиву, ка постизању густоће и засићености, али и јарких контраста, не само динамичких, већ и хармонских и регистарских.”*

Један од закључака њене дисертације је да Рахмањиновљева клавирска музика захтева од пијанисте максимум вештине. Музици која је тако близу врхунца који досеже осећајност и сентименталност, с једне стране, и тешко премостиви технички и интерпретативни захтеви, с друге стране, потребан је извођач високе музичке вештине. Интерпретатор који располаже Рахмањиновљевим снимцима сопствених дела осећа посебан притисак, јер је композитор својим пијанизмом поставио стандарде за сва времена. Сергеј Бертенсон (Sergei Bertensson) и Џеј Лејда (Jay Leyda) тврде: „*Нећете наћи много пијаниста, ако их уопште има, који су у стању да се такмиче са њим у свирању његових сопствених клавирских дела.*“ Због тога се Сања Станковић у потрази за најподеснијом музичком сликом која се интерпретацијом може остварити, поред поменутих структурне анализе и анализе интерпретативних захтева, у теоријском делу овог докторског уметничког пројекта бави и другим важним аспектима живота и рада Рахмањинова, укључујући и историјски и сваки други релевантни контекст у коме су настали његови прелиди.

У њеној дисертацији наилазимо на истраживање подељено на следеће области:

- Детаљно проучавање биографије Рахмањинова која се може за потребе овог истраживања поделити у три основна периода:

- Период безбрижног детињства у коме је Рахмањинов упијао утицаје руског фолклора и црквене музике и касније стицао музичко образовање на постулатима чувене руске пијанистичке школе на Московском конзерваторијуму, као њеном најистакнутијем репрезенту, које је крунисано Великом Златном Медаљом (највишим признањем Московског конзерваторијума, додељеном до тада само два пута – Тањејеву и Корошенку) и узвишеном титулом „слободног уметника“ (од 1873 – 1892).

- Период у коме је Рахмањинов градио каријеру слободног уметника са готово подједнаким успехом као пијаниста, диригент и композитор, од завршетка студија до изгнанства (1892–1917); овај период има посебан значај у изградњи свестране личности Рахмањинова, јер је у њему Рахмањинов реализовао највећи део свог стваралаштва (закључно са етидама оп. 39), стекао завидан углед као пијаниста и оставио снажан утисак на критику и јавност својим диригентским наступима у Приватној Мамонтовој опери и нарочито у Бољшој театру.

- Период који се односи на емиграцију Рахмањинова (1917–1943) је у значајној мери одредио његову даљу каријеру, свдећи је пре свега на пијанистичку, па ће се том делу посветити потребна пажња. Руска револуција из 1917. године означила је крај Русије коју је Рахмањинов познавао и донела му губитак породичног имања, промену начина живота, егзистенције и у суштини читавог његовог света. Рахмањинов је морао да почне да гради сасвим нову каријеру, каријеру пијанисте, што је за човека од 45. година био тежак задатак, посебно ако се има у виду да неки други велики композитори-пијанисти, као што су Моцарт и Лист, или толику „старост“ нису ни

дочекали, или су већ дуже време престали да наступају јавно. Десетог новембра 1918. године, Рахмањин је покренуо једну од најграндиознијих пијанистичких каријера у историји музике, у току које је за 25 година обишао више од две стотине градова у Америци и одржао 992 концерта.

- Детаљно проучавање свестраности Рахмањинова која се исказује кроз његов опус композитора, пијанисте и диригента.

- Истраживање настанка и развоја прелида као једног од најстаријих музичких облика у историји клавијатурне - жанровска трансформација прелида кроз историју која је очигледно привукла Рахмањинова. Анализа прелида као жанра који је кроз историју, почев од средине 15. века, када су настали најстарији прелиди („Илеборгове таблатуре“, Адам Илеборг, 1448.), па до данас доживео значајну жанровску трансформацију.

- Исходишта и околности у којима су настали прелиди Рахмањинова, специфични услови у окружењу композитора који су деловали као катализатори у изражавању његових осећања и мисли; истраживање и откривање визуелних и књижевних инспирација и менталних слика које су га прогањале и на тај начин утицале снажно на обликовање његове уметничке креације има посебан значај, имајући у виду чињеницу да Рахмањин није пристајао да открива могуће изворе инспирација за своје прелиде, говорећи: „Композитор увек има сопствене идеје својих дела, али не верујем да би икад требало да их открије“ .

Оцена остварених резултата и критички осврт референата

Докторски уметнички пројекат Сање Станковић не одговара у потпуности захтевима овог студијског програма. Иако је њен писани рад солидна основа за припрему практичног дела – клавијурског реситала, она није у потпуности успела да у свом свирању примени сазнања до којих је дошла истраживањем.

ЗАКЉУЧАК

Као што смо рекли, циљ свеобухватног истраживања колегинице Сање Станковић у теоријском делу овог докторског уметничког пројекта био је да се створе потребни услови за реализацију успешне интерпретације 24 прелида Рахмањинова у интегралном извођењу. С обзиром на негативан извештај о практичном делу уметничко истраживачког пројекта колегинице Станковић, закључујемо да у овом докторском уметничком пројекту постоји проблем у реализацији постављеног циља да се, с једне стране, укаже на техничко-извођачки аспект проблема интерпретације који

се мора савладати као предуслов да би се, с друге стране, кроз музичку интерпретацију изградила извођачка представа са одликама уметничке креације.

Комисија је сагласна да овако планирано широко истраживање колегинице Сање Станковић није донело очекиване резултате, и да није допринело потпунијем разумевању Рахмаџиновљевих Прелида.

Тако комисија једногласно **негативно** оцењује завршни докторски уметнички пројекат Сање Станковић **„Интерпретативни приступ прелидима Сергеја Рахмаџинова“** и предлаже Наставно-уметничко-научном већу Факултета музичке уметности и Сенату Универзитета уметности у Београду да га не прихвати и не одобри његову одбрану.

КОМИСИЈА:

мр Дејан Синадиновић, ред. проф.

мр Лидија Станковић, ред. проф.

мр Биљана Горуновић, ред. проф. АУ Нови Сад

мр Александар Сердар, ред. проф.

др ум. Маја Рајковић, ред. проф.